

ԵԿԵՂԵՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԲԱՐԵԿԱՐ-
ԳՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ԾՐԱԳԻՐ

Մի քանի տարի է, որ Մայր Աթոռի ձեմարանը գտնուում է անկարգ վիճակի մէջ: Թէ Կարապետ Կոստանեանի տեսութեան վերջին տարին, թէ անցեալ և թէ ներկայ ուսումնական տարեշրջանում անպահաւ են եղել աշակերտութեան դժգոհութիւններն ու ռոքոքադուլները, խնդիրներն ու պահանջագրերը, երեք տարի է, որ ուսումը ուշ սկսւում է և շատ վաղ վերջանում, և այդ բոլորի մէջ ամենից աւելի տուժում է հաստատութիւնն ու աշակերտութիւնը: Ուսումնական յառաջագիւժութեան համար ամենից առաջ հարկաւոր է որոշ հաստատուն կարգ ու կանոն, այդ կարգ ու կանոնը այժմ բոլորովին չքացել է: Հինը խախտուած է իբրեւ անպէտք և ժամանակի պահանջներին անհամապատասխան, իսկ նորը դնելու համար առ այժմ կարծես ոչ ոք չի մտածում, այն ինչ միանգամ ընդ միշտ պարզ պէտք է լինի մեզ համար, որ անհնարին է որեւէ դպրոց բարեկարգ վիճակի մէջ գնել, առանց որոշ հաստատուն ու պարտագիր կանոնների:

Ոչ ոք չէ մերժում, որ ձեմարանի թէ նախկին ծրագիրը, թէ կանոնադրութիւնը և թէ աշակերտների նիստ ու կացի համար յօրինուած կանոնները հնացել են և պէտք է անհրաժեշտաբար բարեփոխութեան ենթարկուին: Բայց փոխանակ այդ իսկապէս անհրաժեշտ բարեփոխութիւնները մտցնելու, մի քանի տարի է, որ ձեմարանում սկսել են հետեւել աշակերտներին իրենց քէֆին թողնելու սխառեմին, որը տարէջ տարի աւելի զարգանալով, այժմ հասել է արդէն անտանելի չափերի: Կարծես բոլորովին մոռացել ենք, որ Հայոց երկրի ամեն անկիւններից ժողովուած ժանուկների մտաւոր և բարոյական

դաստիարակութեան համար պատասխանատու ենք Աստուծոյ, մեր խղճի ու Հայոց ազգի առաջ։

Պէտք է վերջապէս վերջ տալ թէ մեր բոլոր դպրոցներում և թէ Մայր Աթոռի ձեռնարանում տիրող խառնաշփոթ դրութեանը, հոգեւոր իշխանութեան վրայ ստիպողական պարտաւորութիւն կայ վերջապէս իւր գերի մէջ մտնել, իւր ձեռքն առնել դպրոցները բարեկարգելու գործը։ Դրա համար անհրաժեշտ է, որ գոնէ այժմ, երկու տարուայ խայտառակութիւններից յետոյ, Հայոց ծխական դպրոցներին ու հոգեւոր դպրանոցներին հաստատուն ծրագիր ու կանոնադրութիւն տրուի։

Մեզնում վերջերս սովորութիւն է դարձել ասելը, թէ Բ. Կենդրոնական ժողովը կգայ և կբարեկարգէ բոլոր գործերը։ Մեր կարծիքով բաւական է մեզ և ուրիշներին ինքնախաբէութեամբ կերակրելը. Կենդրոնական ժողովները գուցէ կարող են ուրիշ բաների համար լաւ և նպատակայարմար լինել, բայց դպրոցական խնդրի համար այդպիսի ժողովները միանգամայն անպէտք են և մինչև անգամ փաստակարար Դպրոցական խնդիրը յաջող լուծել կարող են միայն հայ ուսուցիչները, փորձուած մանկավարժները, ձեռք ձեռքի տուած մի հաստատմիս, բարենորոգութիւնների կողմնակից եւ զօրեղ գործադիր մարմնի հետ, որպիսին պիտի ներկայանայ այժմ մեր հոգեւոր բարձրագոյն վարչութիւնը։

Եթէ չենք ուզում յաջորդ ուսումնական տարին էլ նոյն խայտառակութիւններին ականատես լինել, ինչ որ այս տարի տեսանք, պէտք է վերջապէս կտրուկ միջոցների դիմել։ Հոգեւոր բարձրագոյն վարչութիւնը պէտք է անհրաժեշտաբար խորհրդակցութեան հրաւիրէ մեր փորձուած մանկավարժներին, ուսուցչական ընտրեալ համագումար կազմէ և միանգամից վերջ դնէ բոլոր կամայականութիւններին մեր դպրոցներում։ Այդ է ժամանակի անյետաձգելի պահանջը, որի զանցառութիւնը պարտազանցութիւն է հոգեւոր իշխանութեան կողմից։ Ոչ ոք հակառակ չէ, նոյն իսկ ամենաթունդ կղերական համա-

բուածները, որ մեր գպրոցներում իշխէ եւրոպական ամենաազատամիտ գպրոցի ծրագիրն ու կանոնադրութիւնը, տուէք մեզ այդ և ազատեցէք կամայականութիւններէ, որ մեզ դէպի կործանումն են տանում:

Գալով առանձնապէս Մայր Աթոռի հոգեւոր ձեւարանին, պէտք է դժբախտաբար կրկնենք, որ նա էլ կարօտ է այժմ հիմնական բարեփոխութեան և վերանորոգութեան: Եւ այդ կարիքը նոր չէ զգացւում. մի քանի տարի է, որ խօսւում է շարունակ, առանց գործի կաշեւում: Անցեալ ուսումնական տարեշրջանին վերջապէս աշակերտների մատուցած «պահանջագիրը» ստիպողական առիթ դարձաւ, որ ձեւարանի մանկավարժական խորհուրդը լուրջ կերպով զբաղուի այդ կարևոր հարցով և ահա այդ խորհրդի կազմած գիտողութիւններն են, որ կամենում ենք դնել հասարակութեան առաջ, քաղուածօրէն յառաջ բերելով ձեւարանի անցեալ տարուայ տեսուչ Տ. Գարեգին վարդապետի նորին Վեհափառութեան մատուցած գեղուցադրից:

Ամենից առաջ ձեւարանի մանկավարժական ժողովը ուշադրութիւն է դարձնում այն հանգամանքի վրայ, որ վեց տարին միջնակարգ գպրոցի ուսումնի տալու համար քիչ է, ուստի և ձեւարանի աշակերտների պատրաստութիւնը բնագիտական և մատեմատիքական առարկաներից յատկապէս պակասաւոր է, ինչպէս և ընդհանուր պատմութիւնից: Այդ պատճառով մանկավարժական ժողովը անհրաժեշտ է համարում բանալ է. դասարան, տալով այդ դասարանին առանձնապէս մասնագիտական բնոյթ՝ մանկավարժական և կրօնական գունաւորութեամբ, որպէս զի հնարաւոր լինի ձեւարանի նպատակի համաձայն Հայոց գպրոցների համար ուսուցիչներ և Հայաստանեայց եկեղեցու համար սպասաւորներ պատրաստել: Ընդունելով է. դասարանի բաղումը իբրեւ անհրաժեշտ կարիք, հետեւեալ փոփոխութիւններն են կարևոր համարում մտցնել նախկին ծրագրի մէջ:

Ա.) Կրօնուսույցների առաջարկութեան համաձայն կրճատել կրօնական առարկաների դասերի թիւը և կարգաւորել կրօնի դասաւանդութիւնը ըստ այսմ:

Ա. դասարան շաբաթական 2 ժամ Սրբազան Պատմութիւն հին ուխտի:

Բ. դաս. » 2 ժամ Սրբազան Պատմութիւն նոր ուխտի:

Գ. դասարան Եկեղեցու համառօտ պատմութիւն, Ս. հայրերի կենսագրութեամբ, 2 ժամ շաբաթական:

Դ. դաս. Մարգարէական գրքերի ընթերցումն, 3 ժամ:

Ե. դաս. Համատեւ աւետարանների ուսումն, 2 ժամ:

Զ. դասարան. 2 ժամ Քրիստոնէական Վարդապետութիւն և 2 ժամ Հայոց եկեղեցու պատմութիւն:

Է. դասարան 3 ժամ Հայոց եկ. պատմութիւն, 2 ժամ Քրիստոնէական Բարոյագիտութիւն և 2 ժամ մեկնութիւն Ս. Գրոց կամ առաքելական թղթերի ուսումն:

Բ.) Մինչև այժմ գրաւարն սկսում էր Ա. դասարանից. մանկավարժական խորհուրդը որոշեց Ա. Բ. և Գ. դասարաններում անցնել միայն աշխարհաբար լեզուն քերականութեան հետ միասին, իսկ Դ. դասարանից սկսել գրաբարը, հետզհետէ պակասեցնելով աշխարհիկ լեզուի և համապատասխան չափով աւելացնելով գրաբարի ուսուցումը, անցնելով նաև համառօտ տեսութիւն մատենագրութեան:

Դ.) Հայոց պատմութիւն սկսել Գ. դասարանից շաբաթական երկու ժամով և վերջացնել Ե. դասարանում — ընդամենը 6 ժամ. իսկ Հայոց մատենագրութիւնն անցնել Զ. և Է. դասարաններում 2+3 ժամով շաբաթական:

Դ.) Ռուսաց լեզուն աւանդել Հայոց լեզուին հաւասար դասերի թուով, ուսման չափն էլ համաձայնեցնելով պետական միջնակարգ դպրոցների ծրագրին. բարձրագոյն դասարաններում անցնել նաև համառօտ Ռուսաց գրականութիւն:

Ե.) Նոր լեզուներից աւանդել գերմաներէնը, սկսելով Գ. դասարանից. իսկ եթէ յետագայում հնարաւոր լինի ֆրանսերէն էլ մացնել, նոցանից մէկը միայն պարտադիր անել:

2.) 9 ժամը քիչ համարելով ընդհ. պատմութեան համար, որոշուեց 2 ժամ էլ աւելացնել:

է.) Առանձնապէս ուշք դարձնել բարեոքելու բնագիտական և մատեմատիքական առարկաների դասաւանդութիւնը. մտցնել եռանկիւնաչափութիւն, տարրական քիմիա, տոմարագիտութիւն և առողջապահութիւն: Ստորին դասարաններում բնական պատմութիւնից անցնել կենդանաբանութիւն, հանքաբանութիւն և բուսաբանութիւն:

Ը.) Է. դասարանում կարեոր է մտցնել ուսումնական կազմարժեք, համառօտ տրամաբանութիւն և հոգեբանութիւն:

Ուսման դասաւորութիւնը և դասերի բաշխումը պէտք է լինի հետեւեալ ցուցակի համաձայն.

Կարգ	Առարկաներ	Դասաւանդներ						
		Ա.	Բ.	Գ.	Դ.	Ե.	Զ.	Է.
1	Կրօն	2	2	2				
2	Ուսումն. Մ. Գրոց				3	2		
3	Քրիստոնէական վարդապետութ.						2	
4	Հայոց եկեղ. պատմութիւն						2	3
5	Բարոյագիտութիւն							2
6	Մեկնութիւն Մ. Գրոց							2
7	Հայոց լեզու	6	6	5	5	5	4	2
8	Ռուսաց լեզու	6	6	5	5	5	4	2
9	Եկեղեցական երաժշտութիւն	3	2	2	2			
10	Գերմաներէն			3	3	3	2	2
11	Հայոց պատմութիւն			2	2	2		
12	Հայոց գրականութիւն						2	3
13	Հայաստանի աշխարհագրութիւն		2					
14	Ռուսաց պատմութիւն					2	2	
15	Մանկավարժութիւն							4
16	Հոգեբանութիւն							2
17	Տրամաբանութիւն							2
18	Ռուսաց աշխարհագրութիւն					2		
19	Ընդհանուր պատմութիւն				3	3	3	2

20	Ընդհանուր աշխարհագրութիւն .	3	3	3				
21	Թուաբանութիւն	4	3					
22	Մատեմատիկա—(Թուաբանութիւն և հանրահաշիւ)			4	2	2	2	
23	Երկրաչափութիւն				2	2	2	
24	Բնագիտութիւն և տարրական քի- միա					2	3	2
25	Եռանկիւնաչափութիւն						2	
26	Տիեզերագրութիւն և Տոմարագի- տութիւն							2
27	Բնախօսութիւն և առողջապա- հութիւն				3			
28	Բնական պատմութիւն	3	2	2				
29	Նկարչութիւն		2	2				
30	Վայելչագրութիւն	3	2					
Գումար .		30	30	30	30	30	30	30

Ճեմարանի Մասնագիտական բաժնի մանկավարժա-
կան խորհուրդն էլ Մասնագիտական բաժնի համար է
աշխատել ծրագիր կազմել և ի նկատի ունենալով այն
դժգոհութիւնները, որ շարունակ յառաջ են եկել աշա-
կերտութեան մէջ իրենց չսիրած պարտագիր առարկաների
պատճառով, կարեւոր է համարում ճեմարանը վերածել իս-
կական բարձրագոյն դպրոցի փառամեայ դասընթացքով և
Աստուածաբանական ու հայագիտական երկու բաժան-
մունքներով։ Ովքեր կամենում են Աստուածաբանութիւն
ուսանել, նոցա համար պարտագիր պիտի համարուին հե-
տեւալ առարկաները.

- 1) Հին և Նոր կտակարանների ներածութիւն.
- 2) Ս. Գրոց մեկնութիւն.
- 3) Հին և Նոր կտակարանների Աստուածաբանու-
թիւն (կրօնի պատմութիւն).
- 4) Ընդհանուր եկեղեցական պատմութիւն.
- 5) Դաւանաբանութիւն.

- 6) Բարոյագիտութիւն.
- 7) Հովուական Աստուածաբանութիւն.
- 8) Պատմութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ.
- 9) Հայոց եկեղեցական գրականութեան պատմութիւն.
- 10) Հայոց եկեղեցական իրաւագիտութիւն.
- 11) Հայոց գրականութեան պատմութիւն (հին շրջան).
- 12) Քաղաքատնտեսութիւն.
- 13) Հոգեբանութիւն.
- 14) Փիլիսոփայութեան պատմութիւն.
- 15) Գերմաներէն.
- 16) Յունարէն.

Հայագիտութեան ուսանողների համար պարտադիր են համարուելու.

- 1) Հայոց եկեղեցւոյ պատմութիւն.
- 2) Հայոց եկեղեցական գրականութեան պատմութիւն.
- 3) Եկեղեցական իրաւաբանութիւն Հայոց.
- 4) Հայոց գրականութեան պատմութիւն.
- 5) Հայոց պատմութիւն.
- 6) Հայոց հնախօսութիւն.
- 7) Հայ հեղինակների ընթերցանութիւն.
- 8) Հայոց լեզուի քերականութիւն.
- 9) Բիւզանդական պատմութիւն.
- 10) Արեւելքի պատմութիւն.
- 11) Ընդհանուր գրականութեան պատմութիւն.
- 12) Ռուսաց գրականութեան պատմութիւն.
- 13) Փիլիսոփայութեան պատմութիւն.
- 14) Գերմաներէն.

Ճեմարանի մասնագիտական բաժնում պիտի աւանդուին նաեւ հետեւեալ գիտութիւնները, որոնց դասախօսութիւններին մասնակցելը կամաւոր է թողնուած երկու բաժնի ուսանողների համար.

- 1) Բաղդաաական դաւանագիտութիւն.
- 2) Եկեղեցական հնախօսութիւն.
- 3) Պատմութիւն կրօնի և փիլիսոփայութիւն կրօնի.
- 4) Եկեղեցական երաժշտութեան պատմութիւն.

- 5) Ընդհանուր պատմութիւն.
- 6) Պետական իրաւունք.
- 7) Տրամաբանութիւն.
- 8) Մանկավարժութիւն.
- 9) Հոգեբանութիւն.
- 10) Ֆրանսերէն.
- 11) Պարսկերէն.
- 12) Եբրայեցերէն.

Իւրաքանչիւր ուսումնական տարուայ վերջին մանկավարժական խորհուրդը որոշում է յաջորդ տարուայ աւանդելի գիտութիւնները, նոցա դասերի թիւը իւրաքանչիւր լսարանի համար:

Սակայն Մայր Աթոռի Հոգեւոր ձեմարանի միայն ծրագիրը չէ բարեփոխութեան կարօտ. նոյն, գուցէ և շատ աւելի մեծ չափով զգացւում էր կանոնադրութեան փոփոխութեան կարիւրութիւնը: Մինչև այժմ՝ ուսուցիչները ձեմարանում՝ օգտուել են շատ քիչ իրաւունքներով, այն ինչ համարեա ամեն բանի համար պատասխանատու են համարուել. իսկ իրաւագօւրկ մարդու վրայ պարտականութիւններ դնել չէ կարելի: Տեսուչները միշտ նշանակուել են Վեհափառ Հայրապետի բացարձակ կամքով, առանց ուսուցիչների գիտութեան կամ գոնէ խորհրդակցութեան, և արդէն մի անգամ այդ ձևով նշանակուած տեսչի ու նրա օգնականի հետ նոքա պիտի տեսնէին, թէ ինչպէս գլուխ կզան:

Ուսուցիչների նիւթական դրութիւնը եղել է և մնացել է աննախանձելի. տեսուչներն իրաւունք են համարել երբեմն առանց հիմնաւոր պատճառների արձակել բաղմամեայ ուսուցչին և նրան փողոց նետել գուցէ միայն անձնական հաշիւներով առաջնորդուելով. մի խօսքով՝ անտանելի իրաւագօւրկ մի դրութիւն, որ տարիներ շարունակ ճնշել է ամենին: Այս բոլոր հանգամանքներն ի նկատի ունենալով, ձեմարանի մանկավարժական ժողովը կարիւր և անհրա-

ժեշտ է համարում հետեւեալ փոփոխութիւնները մտցնել գործող կանոնադրութեան մէջ:

Ա.) Որպէս զի հնարաւոր լինի համերաշխ կերպով գործել տեսչի հետ միասին դպրոցի կանոնաւորութեան և յառաջագիծութեան համար, ուսուցիչներին պիտի տրուի իրաւունք ընտրել տեսուչ, թէև իսկապէս ճեմարանի դպրանոցական և մասնագիտական բաժինները տարբեր վարչութիւն պիտի ունենային և կառավարութիւն առանձին տեսուչներով, բայց որովհետև երկու հաստատութիւնները ըստ տնտեսականին սերտ կապով կապուած են միմեանց հետ և գտնուում են միևնոյն շինութեան մէջ, որչաւում է առժամանակ կառավարել մի տեսչով: Մանկավարժական խառն ժողովի ընտրած տեսուչը, որ ի հարկէ պիտի բարձրագոյն կրթութիւն ունենայ, հաստատուում է իւր պաշտօնի մէջ Վեհափառ Հայրապետի կոնդակով:

Տեսուչ Գարեգին վարդապետը ընտրելի է համարում միայն մասնագիտական բաժնի ուսուցիչներին, իբրև բարձրագոյն դպրոցի առանձնայատկութիւններին լուծանօթ, իսկ դրո՞ւ մարդկանցից միայն այն համալսանաւարտները կարող են ճեմարանի տեսուչ դառնալ, որոնք ծանօթ են Աստուածաբանական և բանասիրական—հայագիտական ուսմանց:

Բ.) Տեսչի օգնականին էլ ընտրում է խառն ժողովը բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող անձերից, նախապէս առնելով տեսչի հաճութիւնը:

Գ.) Ուսուցիչներին և վերակաջումներին պիտի ընտրեն տեսուչը, նրա օգնականը և մանկավարժական ժողովի ընտրած երկու ուսուցիչ—ներկայացուցիչները՝ փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Դ.) Ուսուցիչ կամ վերակաջու արձակելու դէպքում տեսուչը պիտի ներկայացնէ իւր ապացոյցները և հոգուց բաղկացած մի մարմնի, որոնցից երկուսին ընտրում է տեսուչը, իսկ երկուսին արձակելի ուսուցիչը, սորա պէտք է ընտրեն մի հինգերորդին նախադահ և խնդիրը քննութեան ենթարկեն. այդ քննութեան արդիւնքը տե-

սույր պիտի մատուցանէ Վեհափառ Հայրապետին ի բարեհայեցողութիւն և ի տնօրէնութիւն: Կարևոր նշանակութիւն ունի մանաւանդ հետեւեալ վճիռը:

Ե.) Մանկավարժական ժողովը անհրաժեշտ է համարում, որ ձեմարանից դուրս լինի մի ընտրեալ մարմին՝ հաստատութեան տնտեսական և սւսումնական յառաջագիժութեան վրայ հսկելու համար:

Այնուհետև մանկավարժական ժողովը մատնացոյց է անում այն անարդարութեան վերայ, որ Մայր Աթոռի ձեմարանի ուսուցիչը ստիպուած է բաւականանալ պաշտօնավարութեան ամբողջ ընթացքում իւր չափաւոր ուսճկով, այն ինչ պետական դպրոցներում որոշ տարիներ ծառայելուց յետոյ ուսճկի յաւելումն է լինում և ձերութեան դէպքում էլ կենսաթոշակ կայ նշանակուած: Ներսիսեան դպրոցում և Նոր-Նախիջևանի թեմական դպրոցում էլ արդէն ուսճկի յաւելումն լինում է և խնայողական փանձարան կայ կենսաթոշակի համար, և միայն ձեմարանն է, որ բացառութիւն է կազմում, թէև այստեղ մինչև անգամ մասնաւոր պարապմունքներ գտնելն անհնարին է: Այդ բոլոր հանգամանքներն ի նկատի ունենալով, Մանկավարժական ժողովն որոշում է խնդրել Նորին Վեհափառութեանը՝ ա) ստորին դասարանների դասագինը հաւասարեցնել միւսների հետ*, բ) իւրաքանչիւր 5 ամեայ ծառայութեան համար ուսճկի վրայ առնուազն 150 ռուբլի յաւելումն անել և գ) առանձին վարձատրութիւն նշանակել դաստիարակութեան պաշտօնի համար, ինչպէս ուրիշ դպրոցներում է. որովհետև դաստիարակութեան ծանր պարտաւորութիւնը դնել ուսուցիչների վրայ, առանց վարձատրութեան անհնար է, իսկ դաստիարակութեան պաշտօնը շատ կարևոր է աշակերտներին բարոյական հաշուետւութեան և քաղաքավարութեան վարժեցնելու համար:

* ձեմարանի ուսուցիչներն ստանում են իւրաքանչիւր դասի համար Ա—Գ. դասարան 50 ռուբլի, Գ—9. 75 ռուբլի, և լտարաններում 100 ռուբլի դասագին:

Վերջապէս մանկավարժական ժողովը առաջարկում է մի քանի փոփոխութիւններ մտցնել աշակերտների նիստ ու կացի մէջ և նոցա պահանջներից մի քանիսին բաւարարութիւն տալ: Յայտնի է, որ ճեմարանում դժգոհութիւնների մեծագոյն աղբիւրը եղել է սնունդի անկանոն մատակարարութիւնը. որովհետեւ այդ դժգոհութեան առաջն առնել հնարաւոր է եղել աշակերտների սեղանատան ու խոհանոցի անջատմամբ վանքից, մնում է մէջ տեղ դժգոհութեան մի ուրիշ խոշոր աղբիւր. այդ աշակերտների ամենայն օր իբրեւ երգիչ եկեղեցի յաճախելու խնդիրն է: Արդէն նախորդ տեսուչ պ. Կարապետ Կոստանեանը իւր վերջին տեղեկագրի մէջ նորին Վեհափառութեան բարեհաճ ուշադրութիւնն է հրաւիրում այդ հանգամանքի վրայ, յիշատակելով ամենայն օր, մանաւանդ ձմեռը աշակերտներին եկեղեցի տանելու դժուարութիւնները: Այդ դժգոհութիւնն էլ մէջ տեղից վերացնելու համար մանկավարժական ժողովը որոշում է խնդրել նորին Վեհափառութիւնից եթէ հնարաւոր է թոյլ տալ բոլոր աշակերտներին եկեղեցի բերել միայն տօն և կիւրակէ օրերը, ազատելով նրանց ամեն օր հերթով եկեղեցի գնալու պարտաւորութիւնից:

Որովհետեւ աշակերտները իրենց պահանջագրի մէջ խնդիր են յարուցանում նաեւ վերարկուի և գլխարկի մասին, մանկավարժական ժողովը որոշում է տնօրինութիւն խնդրել հոգեւորականի վերարկուն ու գլխարկը փոխելու, և աշակերտներին աշխարհիկ վերարկու և սովորական գլխարկ տալու:

Աշակերտների ներքին կեանքի համար նոր, աւելի նպատակայարմար կանոններ սահմանելը, նրանց ազատութիւնների չափը որոշելը ժողովը վճռում է թողնել հետեւեալ ուսումնական տարուայ սկզբին:

Մի խիստ կարեւոր խնդրի վրայ էլ մանկավարժական ժողովը հրաւիրում է Վեհափառ Հայրապետի ուշադրութիւնը. շատ անյարմար է և միանգամայն անհնարին հասակաւոր պատանիներին և անչափահաս երեխաներին մի

և նոյն կարգ ու կանոնով կառավարելը, ուստի ժողովը կարծում է, որ լաւ կլինի ձեւարանի մասնագիտական բաժնի ուսանողների գիշերօթիկութիւնը վերջացնել, նրանց որոշ թուակ (ստիպենդիա) տալ և երթևեկ դարձնել ձեւարանի տեսուչ Գարեգին վարդապետը այն կարծիքն է յայտնում, թէ պէտք է դրսում մի հանրակենցարան հիմնել ցանկացող ուսանողների համար, ուր նրանք անհատական ազատութիւն վայելելով հանդերձ, որոշ հսկողութեան տակ պէտք է լինին:

Առհասարակ ցանկալի է համարւում, որ տարեցտարի փակուին ստորին դասարանները և մնան միայն, այն էլ առայժմ, ե. 2. և է. դասարաններն ու 4 լսարանները, առաջին յարմարութեան դէպքում պէտք է փակել նաև վերին դասարանները և Ս. էջմիածնում պահել միայն բարձրագոյն դպրոց՝ վերև յիշուած կազմութեամբ և 4 ամեայ դասընթացով:

Սորա են անցեալ տարուայ մանկավարժական ժողովի կարևոր համարած բարեփոխութիւնները ձեւարանի ուսումնական, տնտեսական և ներքին կեանքի նկատմամբ: Իւր ժամանակին, սրանից 10 ամիս առաջ այս ծրագիրը ներկայացրած է Նորին Վեհափառութեան բարեհաճ տնօրէնութեանը, Կարելի է անշուշտ շատ կէտերում համաձայն չլինել անցեալ տարուայ մանկավարժական ժողովի կարծիքների հետ, բայց անկարելի է ուրանալ, որ այս ծրագիրը մեր առաջ է դնում ձեւարանի իսկապէս վիրաւոր կողմերը և իւր կողմից բժշկութեան միջոցներն առաջարկում: Մեզ չի վայելէ մանրամասն գնահատութեան ենթարկել առաջարկուած ծրագիրը, քանի որ ինքներս անցեալ տարի եղել ենք այդ մանկավարժական խորհրդի անդամ և մեծ մասամբ համաձայն ենք նրա հետ: Ով որ աւելի լաւ ծրագիր ունի առաջարկելու, թող հանդէս գայ, մանաւանդ որ ուսումնական տարին արդէն վերջանում է և պէտք է մեր բոլոր դպրոցների հետ նաև Մայր Աթոռի Հոգևոր ձեւարանը հանել իւր քառասյին դրութիւնից:

Բաւական է, ինչքան որ տուժեց հաստատութեան համբաւը, հերկը է տանջուին մեր ազգային նահատակ հայ վարժապետները անորոշութեան ու պատահականութեան պատճառով. թող բաւական համարուին նաև աշակերտութեան անգիտակցաբար կրած վնասները՝ թէ ըստ բարոյականին և թէ ըստ ուսումնականին:

Մայր Աթոռի ձեմարանի բարեկարգութեան խնդիրն է գլուած մէջտեղ և ով որ ցանկանում է ձեմարանից հայ ժողովրդին ու հայ գիտութեանը օգտակար մարդիկ դուրս եկած տեսնել, պէտք է իւրովսանն աշխատի ձեմարանը բարեկարգ վիճակի մէջ դնելու համար: Այդ է պահանջում թէ Հայոց եկեղեցու, թէ հայ ժողովրդի, թէ հայ հոգևորականութեան և թէ նոյն իսկ ձեմարանի ուսուցիչների և որ գլխաւորն է, աշակերտների շահը:

Յրուանդ, վարդապետ

Մ Ա Յ Ր Ա Թ Ո Ռ

Արձակուրդից Մայր Աթոռ վերադարձան Տ. Տ. Մատթէոս և Արտակ վարդապետները:

Ագուլիսի Թովմա Առաքելոյ վանքի վանահայրութիւնից հրաժարուելով, Մայր Աթոռ վերադարձաւ Տ. Մեսրոպ վարդապետ Մաքսուտեանը:

«Արարատ»ի խմբագիր Տ. Գարեգին վարդապետ Յովսէփեանը Տիփլիսի Մայր եկեղեցու երեցփոխանի գլուոր առաջարկութեան և թեմական առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոսի հեռադրական միջնորդութեան համաձայն, իրաւունք ստացաւ ազգիս Վեհափառ Հայրապետից Տիփլիս